

У тексту који слиједи покушаћемо образложити зашто се, у условима савременог свијета, политичка левница, и то како радикална тако и социјалдемократска, сусреће се проблемом смисленог артикулисања свог програма. При томе је наше темељно увјерење да левница, бар у формама свог досадашње историјског озбиљења, није у стању да превлада инкомпатибилност са магистралним друштвеним токовима. Ово питање сматрамо принципијелно значајним из разлога што су паничне реакције пред актуелном економском кризом, које су се догодиле у многим земљама, водиле бираче ка подршци лијевим опцијама политичког спектра. Та се подршка кретала пропорционално величини кризног потреса, па је тако у Грчкој подршку бирача на недавним изборима добила чак и екстремна левичарска партија ΣΥ.ΡΙΖ.Α., док су у земљама релативно блажих манифестација кризе, попут Француске или на примјер Хрватске, подршку добиле социјалдемократске партије. Суштина овог лијевог заокрета је у спорној и по много чему проблематичној тези по којој је неолиберални карактер глобализованих тржишта произвео кризу, те да се по аутоматизму рјешење треба тражити на другој страни. Тиме се у битном смислу обрће општи ток помјерања бирача ка десном дијелу политичког спектра, што је карактерисало европску политичку сцену у првој деценији XXI вијека. Карактеристично је рацимо и то да је у том периоду, први пут у новијој историји Запада, већина интелектуалаца била ближе десници. Сада видимо да се тај процес обрће улијево и овдје желимо изнијети тезу да то није посљедица објективне вриједности лиевичарског одговора на изазове стварности, већ резултат пуког ирационалног страха изазваног кризом.

Историјска перспектива

Након пада Берлинског зида и слома комунизма левница је била у потпуној политичкој и интелектуалној дефанзиви. При томе се дефанзивна позиција односила и на радикалну револуционарну левницу, али и на разводњену варијанту социјалдемократије и митологије „државе благостања“.

Револуционарна левница доживјела је у XX вијеку повијесни пораз, како у практичнополитичком смислу, тако и у теоријском. Наиме, не ради се само о томе да је колапс совјетске империје демонстрирао неодрживост економског и/или политичког планирања у комплексној друштвеној пракси, већ су антимарксистичке доктрине тријумфовале и у теоријском подручју развијајући читав сет аргументација које су своју потврду налазиле у стварном развоју политичких процеса. Реафирмисање антипланских доктрина, попут рецимо Мисес-Хајек аргумента о апсурдности планирања у економији,

постале су опште мјесто економске доктрине. Суочена са чињеницама љевица се помјерала од екстрема оличеног у проповједи о револуционарном сламању класне неправде, планиране економије итд, све више ка центру. Кључни модел овог приступа је концепт „социјалне државе“ и „државе благостања“, као алтернативе која може како-тако опстати као опозиција у условима тријумфа капитализма. Ово одустајање планетарне љевице од револуције и затварање у оквире институционалне борбе купљено је на Западу још раније, наиме након II свјетског рата, и то коригујућом улогом државе у сфери социјалног. Компромис се огледао у једноставној трговини: Пролетаријат одустаје од револуционарног разарања капитализма и прихвата тржишни поредак, демократски политички процес и либерални поглед на свијет, а власничка класа пристаје на редистрибутивну улогу државе, обећавајући релативно благостање, социјалну заштиту и поступан пораст задовољења потреба за максимално могући број људи. Историјски факат који је од круцијалног значаја за разумијевање садашње ситуације је да је социјалдемократија купљена потрошачким друштвом.

Апсурдност социјалдемократске алтернативе

Компромис који су направиле владајуће елите, а који стоји у темељу социјалдемократије и који ју је уопште омогућавао, заснивао се на претпоставкама које више није могуће одржавати. Овдје ћемо, усљед суженог простора, указати само на једну која дјелује крајње плаузибилно. Она рефлектује једноставну чињеницу: друштво (тј. појединци који га чине) производи одређену количину богатства која се затим дистрибуира у потрошњу. Да би предузетници имали мотивацију за улагања и ангажман они морају имати одговарајућу стопу профита, која је очигледно (у укупном БДП) обрнуто сразмјерна са социјалним давањима и надницама радника. Да би и радници могли имати задовољавајући социјални статус, очигледно је потребно да и они имају одговарајући удио у расподјели. Међутим, јасно је да ће капитал имати тенденцију да иде у подручја гдје су социјална давања мања, јер ће тамо профитна стопа бити већа. Овај проблем изразито је заоштрен у процесима глобализације, усљед раскорака између економског сектора, који је постао глобалан, и политичког система који је још увијек изграђен по моделу суверених држава. Нарочито се то односи на финансијска тржишта гдје је покретљивост готово апсолутна. За разлику од фабрике коју треба демонтирати, поново изградити, транспортовати машине итд, мобилни финансијски капитал, који се данас преноси са једног мјеста на друго притиском на дугме, може да „бјежи“ у подручја и земље које су јефтине, како у смислу пореских стопа (којима се пуни буџет из кога се финансирају социјална давања) тако и надница (које директно одређују стандард) радника. Тако је *Држава благостања* сатјерана у шкрипац глобализацијом финансијског капитала – наиме, простом чињеницом да људи на које се примјењује социјална заштита не могу да напусте државу тако лако као капитал, који је

Држава благостања

опорезивала.

Ефекат је појачан непостојањем алтернативе: Пролетаријат више није у стању да

запријети револуцијом и сусреће се са чистом уцјеном.

Тако је, на примјер, прије двије године њемачки гигант

Wolkswagen

запријетио да ће, уколико синдикат не попусти, пребацити производњу у иностранство, што су и иначе већ урадиле многе фирме са Запада.

То опет значи да социјалдемократска политика социјалне државе, „државе за човјека“ (сиц!), има проблем финансирања: ако жели веће стопе издвајања за шире слојеве, фамозну „праведну“ редистрибуцију и социјалну државу, социјалдемократска влада није у стању да привуче капитал. Једино што она може урадити, ако жели да задржи постојеће стопе издвајања за социјална давања, је да се задужи, и све социјалдемократске владе то и раде. Попут популарне пароле из доба комуниста - „не могу ме толико мало платити колико је мало могу радити“, социјалдемократи се воде паролом „не может ви толико потрошити колико нас ја могу задужити“. Рецимо, степен задужења коју је Република Српска доживјела под актуелном СНСД владом је без преседана, а истовремено је ниво страних инвестиција најмањи у послјератној историји РС-а. Према недавно објављеним подацима *Министарства вањске трговине и економских односа*

БиХ у прва три мјесеца текуће

године страни инвеститори повукли су из БиХ више од 100 милиона БАМ капитала, док су у истом периоду стране инвестиције биле мање од 40 милиона. И поред очајничких апела економске струке и сталног инсистирања ММФ, владе остају глуве пред захтјевима за резање социјалних давања. Владајуће социјалдемократије у БиХ немају снаге да одступе од својих политика и вјероватно ће и даље наставити задуживањима куповати вријеме. Ово катастрофално раскућавање „наше куће“ није нужно везано са евентуалном корупцијом, или мањом или већом некомпетенцијом владе (или обоје), већ је структурална нужност која произилази из саме политикотеоријске основе социјалдемократије. Свједочанство тога је да идентични процеси нису ограничени искључиво на наше локалне просторе, већ су шире дилеме. Актуелна полемика између, с једне стране, европске деснице оличене у ЦДУ лидеру Ангели Меркел, и, с друге стране, европске љевице новог француског предсједника

Фран

соа Оланда

, јасно рефлектује такав поглед на свијет. Попут матрице приказане у бајци о Цврчку и Мраву, проблем раста Меркел жели да ријеши консолидујућом штедњом, збијањем редова и радном дисциплином, док Оланд промовише експанзивну политику потрошње, не презајући од нових задужења. Лидер ΣΥ.ΡΙΖ.Α. партије Алексис Ципрас подржава овај став и поручује како јесте за реформе али „на много правичнији начин него до сада“, те да „мјере штедње и начин на који Европа жели да их спроведе воде Грчку директно у пакао“. Међутим, стратешки посматрано раст базиран на потрошњи био је кредибилна опција само док је производња примарно била домаћа. Тада је имало смисла кејнезијанским мјерама кроз повећање плата и социјалних давања стимулирати потрошњу.

Наравно, кејнезијанска доктрина несумљиво је окосница социјалдемократског схватања економије и заговорници политике експанзивне потрошње као одговора на кризу, често наводе познату Кејнсову формулу према којој је „право време за штедњу време раста, а не време кризе“. Данас, међутим, чак и у случају ЕУ, која је суперснажна производна економија, ова политика има проблема да се одржи пред налетом јефтених производа са истока. А код нас је таква политика директна линија ка колапсу. За разлику од развијених индустрија, које домаћом производњом покривају значајан дио потрошње властитог становништва, земље са екстремним спољнотрговинским дефицитом, какава је Република Српска, политиком задуживања за сервисирање потрошње само се задужују да би пунили туђе буџете и срљају у дужничко ропство.

Закључак који овдје промовишемо је експлицитан и исказан директно и без увијања гласи: у условима глобализације економије социјалдемократија је бесмислена, немогућа и деструктивна политика. Она није у стању да се прилагоди новонасталој ситуацији коју ствара глобализована економија, а модели које је примјењивала раније сада више не функционишу. Социјалдемократија је функционисала у претходном периоду, с једне стране, захваљујући томе што су под пријетњом револуције владајуће елите имале интерес да прихвате јачу редистрибуцију; а, с друге стране, до развитка технологије која омогућава хипертрофију финансијских тржишта капитал није имао такву мобилност, и био је под јачим притиском државе. Међутим, данас је стање такво да је револуционарна левица потпуно дискредитована историјским искуством, и тешко да може запријетити подршком на ширем друштвеном плану, а капитал је у стању да се ослободи окова *Државе благостања*

. Тако се целокупна лијева политичка позиција налази пред историјским изазовом. Она се одржава само захваљујући паници и ирационалним страховима које производи актуелна криза.

Ирационалност као подлога актеалног лијевог заокрета можда се најјасније показује у бујању разноразних „алтернативних“ љевичарских опција. Неуспјех лијевог центра да, након неуспјеха комунизма, артикулише ипак неку конзистентну љевичарску политику довела је до повратка на сцену различитих утопистичких идеја, попут покрета *Оссиру Wall Street*,

али и екстремистичких покрета лијеве проминијенције. Карактеристичан примјер је прошлонедељни атентат на шефа италијанске нуклеарне фондације Роберта

Адинолфија у Ђенови, иза којег стоји

Неформала анархистичка федерација

[ФАИ]

Калабрија.

Криза савремене левнице

Пише: Александар Савановић
понедељак, 28 мај 2012 12:00

Васкрсавање сличних покрета можда понајбоље илуструје дубину кризе левнице – деморалисане масе сада губе стрпљење и окрећу се утопизму и тероризму. Међутим, ради се о пуком изразу фрустрације иза кога се не може пропознати доктринарно уобличен став и јасан поглед на свијет. Неспособност да се у оквиру властитог аргументативног апарата на стварни начин ухвати у коштац с кризом води и официјелне СД партије ка томе да преузимају у свој тактички арсенал идеје које уобичајно приписујемо политичкој десници. Типичан примјер је вулгарнонационалистичка реторика СНСД-а или СДП-а у Босни и Херцеговини, која не само да би по дефиницији требала бити страна интернационалистичком духу левнице, већ може водити и у трагичне сценарије онда када владајуће социјалдемократије раскрчме остатке.